

BAUDŽIAMOJI TEISĖ IR PROCESAS, KRIMINOLOGIJA

GATVIŲ PROSTITUCIJOS VILNIAUS MIESTE KRIMINOLOGINĖ ANALIZĖ

Brigita Palavinskienė

Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Kriminologijos katedra
Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius
Telefonas 271 46 18
Elektroninis paštas brigita@delfi.lt

Pateikta 2004 m. birželio 16 d.

Parengta spausdinti 2004 m. gruodžio 20 d.

Pagrindinės sąvokos: prostitucija, profesionalioji prostitucija, neprofesionalioji prostitucija, prostitutė.

S a n t r a u k a

Lietuvai atkūrus nepriklausomybę, susidūrėme su naujomis problemomis ir rūpesčiais. Ne išimtis ir prostitucija. Žinoma, nebūtų galima teigti, kad ši problema iškilo tik atkūrus nepriklausomybę. Šis fenomenas egzistavo visą laiką, ne veltui prostitucija vadinama seniausia pasaulyje profesija. Prostitucija – tai socialinis reiškinys, kuris egzistavo ir, manome, egzistuos visais laikais. Vienais laikotarpiais prostitucija buvo garbinama, kitais – smerkiama ir persekiojama arba toleruojama. Tačiau per 50 metų, kai Lietuva buvo Sovietų Sąjungos sudėtyje, išmokome neigti kai kurių mums nemalonių reiškinių egzistavimą. Užuoat kovoję su šiuo reiškiniu ir įgiję patirties, kaip kitos civilizuotos valstybės, mes tylėjome, teigdami, kad komunistinėse valstybėse prostitucijos nėra. Taip leidome šiam reiškiniui plisti.

Todėl dabar privalome skirti daug dėmesio šio socialinio reiškinio tyrinėjimui, kad galėtume ne tik apsaugoti mūsų visuomenę nuo nepageidaujamų neigiamų padarinių, bet ir suteikti reikiamą pagalbą ir rehabilitaciją merginoms ir moterims, besiverčiančioms šiuo verslu.

Prostitučių klasifikacija yra labai įvairi, pradedant aukščiausios klasės prostitutėmis, turinčiomis aukštąjį išsilavinimą, mokančiomis užsienio kalbų bei gerai uždirdbančiomis, ir baigiant pačios žemiausios klasės prostitutėmis, dirbančiomis gatvėse ir pardsavinėjančiomis už kelias dešimtis litų.

Viena iš dažniausiai pateikiamų klasifikacijų yra ši: 1) gatvių prostitutės, 2) prostitutės, dirbančios nelegaliose prostitučių firmose, viešnamiuose, butuose, 3) elitinės prostitutės.

Apklaustos Vilniaus miesto žemiausios prostitučių kategorijos – gatvių – merginos bei moterys. Buvo tiriama jų gyvenimo bei elgesio problematika, t. y. išanalizuotos jų socialinės-demografinės charakteristikos, priežastys ir sąlygos, pastūmėjusios į prostitucijos verslą, jų siekimai, nuostatos dėl prostitucijos legalizavimo ir t. t., nes šių prostitučių yra daugiausia ir, mūsų nuomone, jos labiausiai pažeidžiamos iš visų prostitučių grupių. Vilniaus miestas pasirinktas neatsitiktinai – prostitucijos problemos opiausios didžiausiuose Lietuvos miestuose.

Prostitucija, arba prekyba savo kūnu, egzistuoja visą žmonijos istoriją. Nepaisant griežto prostitucijos persekiojimo, ji neišnyko iki šių dienų. V. M. Tarnovskio žodžiais tariant, „prostitucija egzistavo, egzistuoja ir egzistuos visose kultūrinėse bendruomenėse“ [1; p. 46].

Profesionalioji prostitucija – tai nuolatiniai lytiniai santykiai su įvairiais partneriais už materialinį atlyginimą, kuris yra vienintelis arba vienas iš pagrindinių pragyvenimo šaltinių, taip pat naudojimas savadautojų arba asmenų, suteikiančių patalpas verstis prostitucija, paslaugomis, mokesčių mokėjimas už užsiiminėjimą prostitucija nusikaltėlių grupuotėms [2; 23].

Teisinis prostitucijos apibrėžimas pateiktas Rusijos Federacijos baudžiamojo kodekso komentare: *prostitucija suprantama kaip vienkartinis suėjimas lytiniam santykiams bet kokia forma už mokesį su kitu asmeniu, taip pat pasiūlymas ar sutikimas lytiškai santykiuoti bet koki būdu* [3; p. 587].

Europos Sąjungos šalys **prievartinę prostituciją** traktuoja vienareikšmiškai – kaip šiurkštų žmogaus teisių pažeidimą, o šias nelaimingas moteris – ne kaip nusikaltėles (dažniausiai jos atvyksta su padirbtais dokumentais), o kaip aukas. Būtent, aukas. **Prievartinė prostitucija** labai siejasi su profesionaliosios prostitucijos apibūdinimu, tik, be viso to, dar reikėtų paminėti, kad esant prevartinei prostitucijai, moterys ar merginos tuo užsiima, nes yra verčiamos tai daryti, panaudojant ar grasinant panaudoti fizinį ar psichinį smurtą prieš jas ar jų artimuosius. Nors pagal Europos Sąjungos nuostatas yra siūloma griežtai diferencijuoti „laisvanoriškas“ ir prevartines prostitutas, mano nuomone, aukos yra tiek vienos, tiek kitos, nes tai dažniausiai merginos iš asocialių šeimų, pastūmėtos sunkių gyvenimo aplinkybių. Skurdas, moralinė degradacija skaudžiai atsiliepia tokių šeimų vaikams. Tai skatina ir bendras mūsų visuomenės dvasinis ir moralinis nuosmukis.

Nelegalus prostitucijos verslas, galima teigti, vyksta trimis kryptimis:

1. Gatvių prostitucija, t. y. kai jaunos moterys ir merginos (jų amžius svyruoja nuo 15 iki 35 metų – tai, savaiame aišku, nėra griežtai apibrėžta riba) savarankiškai siūlo klientams suteikti seksualines paslaugas savo arba kliento bute, automobilyje ar kitose vietose: viešbučiuose, prie kavinių, barų, taip pat didesnių miestų autobusų ir traukinių stotyse. Tai žemiausia kategorija prostitucijos verslo hierarchijoje.

2. Moterys, dirbančios nelegaliuose prostitučių firmose, viešnamiuose. Šį verslą organizuoja bei kontroliuoja organizuotų nusikalstamų grupuočių nariai. Jie įtraukia į prostitucijos verslą moteris ir merginas iš Lietuvos, taip pat užsienio šalių – Rusijos, Baltarusijos, Ukrainos. Įtrauktos į prostituciją moterys ir merginos apgyvendinamos savadautojų išnuomotuose butuose, tada duodamas skelbimas į laikraščius apie seksualinių paslaugų teikimą. Pabrėžtina, kad visų firmų teikiamų seksualinių paslaugų kainos daugmaž vienodos.

3. Elitinės prostitutės pasižymi geromis manieromis, moka kelias užsienio kalbas, neretai yra įgijusios aukštąjį išsilavinimą. Šiai kategorijai priklausančios merginos ar moterys dažniausiai dirba vienos, t. y. nepriklauso nuo savadautojo, ir turi nuolatinių klientų būrį. Tarp minėtų merginų klientų yra tiek užsienio šalių verslininkų, tiek žymių Lietuvos žmonių.

Šiame straipsnyje analizuojama Vilniaus m. žemiausiai prostitucijos kategorijai priklausančių merginų ir moterų gyvenimo ir elgesio problematika, t. y. siekiama išanalizuoti jų socialines-demografines charakteristikas, priežastis ir sąlygas, privertusias užsiimti prostitucija, jų nuostatas dėl prostitucijos legalizavimo ir kita.

Tyrimo tikslas – išsiaiškinti prostitucija besiverčiančių merginų ir moterų nuomonę dėl prostitucijos kaip nuolatinio socialinio reiškinių legalizavimo Lietuvoje galimybes ir perspektyvas bei kitus su šia problema susijusius klausimus.

Tyrimo objektas – Vilniaus m. žemiausios kategorijos (gatvių) prostitutės.

Tyrimo uždaviniai:

- išsiaiškinti prostitučių socialinę-demografinę charakteristiką;
- išsiaiškinti gatvės prostitučių nuomonę dėl prostitucijos legalizavimo (nelegalizavimo) Lietuvoje;
- sužinoti, kas verčia merginas ir moteris verstis prostitucija;
- išsiaiškinti respondenčių nuomonę dėl klientų skaičiaus kitimo, jei būtų legalizuota prostitucija;
- išsiaiškinti, kokias priežastis, trukdančias legalizuoti prostituciją, nurodo prostitutės besiverčiančios merginos ir moterys;
- išsiaiškinti respondenčių nuomonę dėl saugumo sustiprinimo legalizavus prostituciją.

Tyrimo hipotezės:

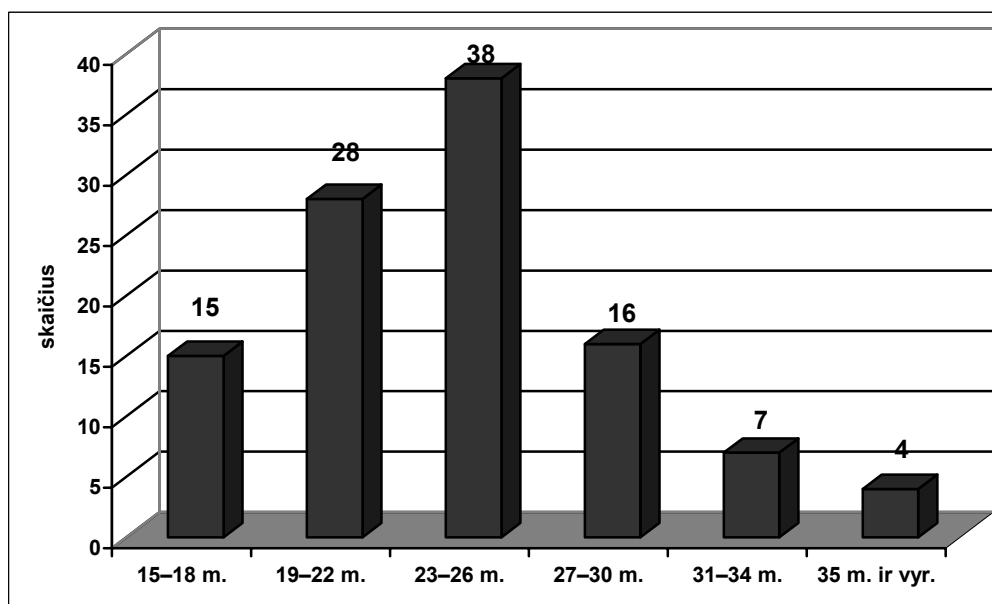
- gatvių prostitucija verčiasi menko išsilavinimo, vienišos merginos ir moterys;
- bedarbystė – pagrindinė priežastis, dėl ko respondentės verčiasi prostitucija;
- prostitutės teigiamai vertintų prostitucijos legalizavimą;
- prostitutės dažnai nukenčia nuo klientų smurto;
- prostitutės sutiktų verstis prostitucija, jei tai būtų legalu.

Tyrimo metodai – interviu ir anketinė apklausa.

Socialinė-demografinė respondenčių charakteristika

Nuo 2004 m. vasario iki gegužės mėnesio pradžios buvo apklausta **108** merginos ir moterys, besiverčiančios gatvių prostitucija Vilniaus mieste.

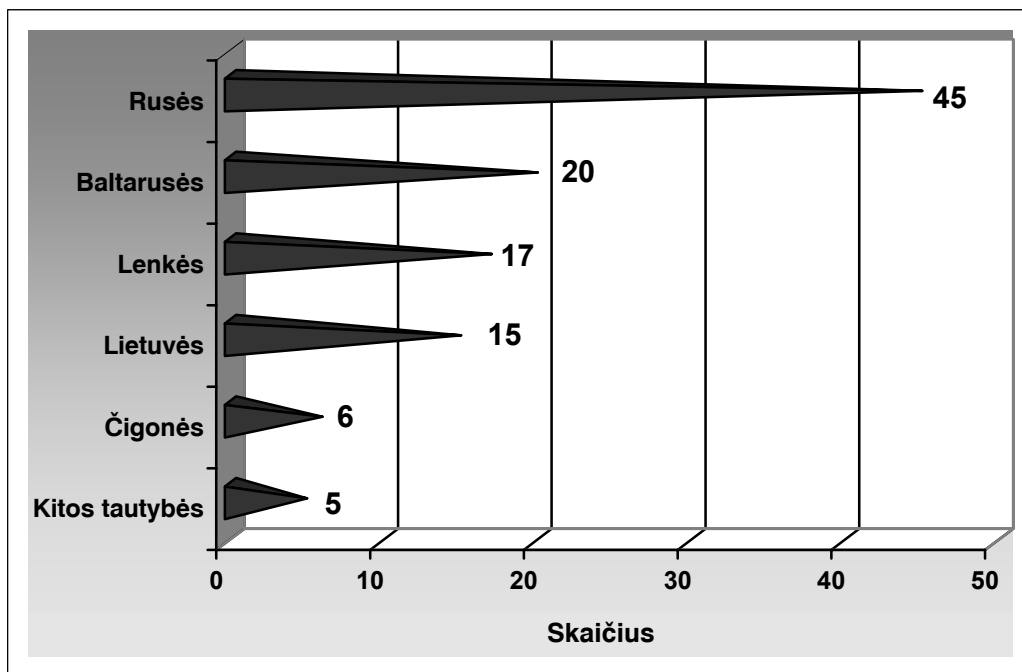
Apklaustųjų amžius nuo **15** iki **36** metų. Pagal amžiaus grupes respondentės pasiskirstė tokia tvarka: 15–18 m. – **15 (14 proc.)**; 19–22 m. – **28 (26 proc.)**; 23–26 m. – **38 (36 proc.)**; 27–30 m. – **16 (15 proc.)**; 31–34 m. – **7 (6 proc.)**; 35 m. ir vyresnės – **4 (3 proc.)**.

1 pav. Respondenčių pasiskirstymas pagal amžiaus grupes

Kaip matyti iš 1 pav., prostitucija besiverčiančių merginų ir moterų amžius gana įvairus, pradedant nepilnametėmis nuo 15 metų (manome, kad tai ne pačios jaunosios prostitutės) ir baigiant moterimis, vyresnėmis kaip 35 metų. Vis dėlto daugiausia prostitucijos verslu verčiasi jaunesnio amžiaus moterų. Tai lemia daugelis priežasčių. Viena iš svarbesnių, jog dažna prostitutė vartoja narkotines medžiagas ar alkoholį, o tai turi įtakos jų gyvenimo trukmei. Dažnai prostitutės miršta perdozavusios narkotikų. Taip pat nereikia pamiršti ir klientų bei sutenerių vartojamo smurto, dėl jo labai nukenčia prostitutės. Dažnai jos suluošinamos, netgi nužudomos. Įtakos turi ir tai, kad tokio amžiaus merginos galbūt yra populiariausios ir geriausiai mokamos prostitucijos versle. Be to, manytume, kad merginos, sulaukusios 23–26 metų amžiaus, pasiekia kritinę ribą, jeigu neįsitvirtina, nesijaučia saugios, t. y. neturi nuolatinų pajamų, socialinių garantijų, susilaukia vaikų, o neturėdamos pajamų išlaikyti šeimai imasi prostitučių darbo.

Prostitucijos verslo atstovės gana dažnai migruoja iš vienos šalies į kitą. Todėl visiškai nenuostabu, jog daugiausia respondentų buvo ne lietuvių, o kitų tautybių, t. y. rusės, baltarusės, lenkės ir kt. Tokį pasiskirstymą pagal tautinę priklausomybę lemia ir tai, jog Vilniaus rajone gyvena daugiausia rusų ir lenkų tautybių žmonės. Taigi respondentės pagal tautinę priklausomybę pasiskirstė tokia tvarka: rusės – **45 (42 proc.)**; baltarusės – **20 (18 proc.)**; lenkės – **17 (16 proc.)**; lietuvės – **15 (14 proc.)**; čigonės – **6 (5,5 proc.)**; kitų tautybių (ukrainietės, latvės) – **5 (4,5 proc.)**.

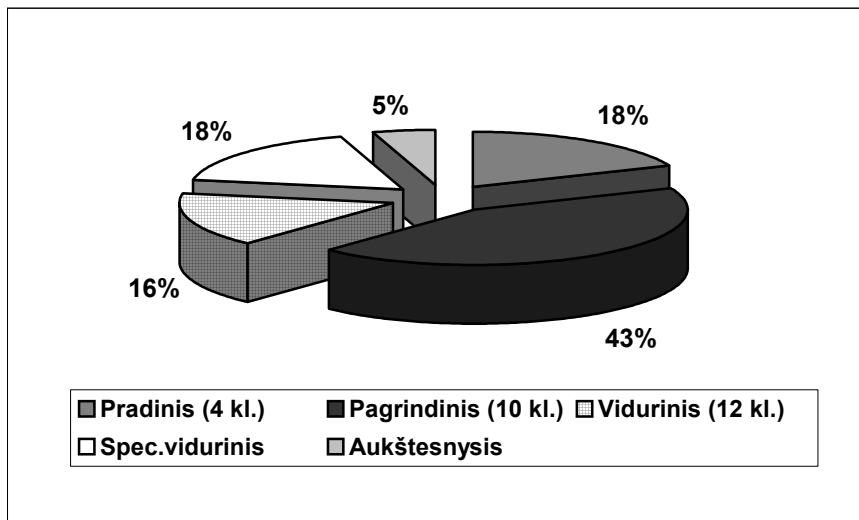

2 pav. Respondenčių pasiskirstymas pagal tautinę priklausomybę

Tyrimo rezultatai tik patvirtino prielaidą, jog prostitucija besiverčiančios merginos bei moterys yra mažesnio išsilavinimo, tačiau negalima sakyti, kad jos beraštės. Ligų centro „Demetra“ duomenimis, dauguma Lietuvos net ir gatvės prostitučių turi nebaigtą vidurinį išsilavinimą, kai kurios net aukštąjį. Beveik visos nurodo, kad mokslu jos nesidomėjo, mokėsi prastai. Dauguma aukštąjį išsilavinimą turinčių merginų patenka į užsienį dirbti prostitutėmis apgaule, nes joms buvo siūlomas darbas užsienyje pagal išsilavinimą. Suteneriai ir klientai labiau vertina menkesnio išsilavinimo prostitutės, nes jos ne tokios reiklios ir paklusnės.

Iš 2 pav. matyti, jog didžioji prostitučių dalis yra įgijusios tik pagrindinį išsilavinimą, t. y. 10 klasių.

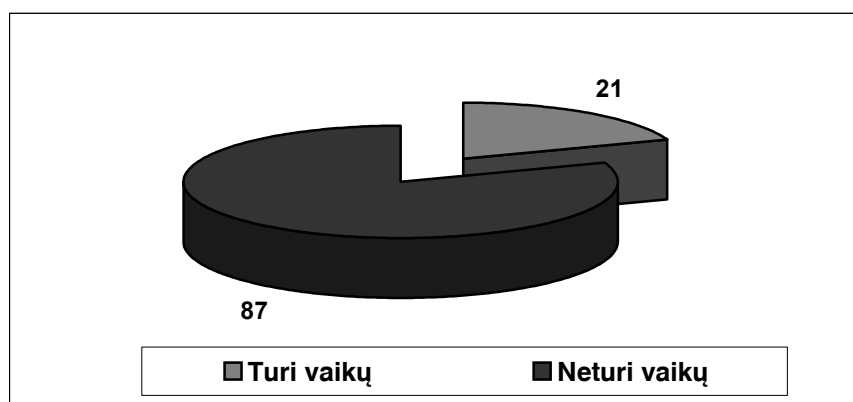
Pagal išsilavinimą visas respondentes būtų galima suskirstyti į šias grupes: pradinis išsilavinimas (4 kl.) – **20 (18 proc.)**; pagrindinis išsilavinimas (10 kl.) – **47 (43 proc.)**; vidurinis išsilavinimas (12 kl.) – **17 (16 proc.)**; spec. vidurinis išsilavinimas – **19 (18 proc.)**; aukštesnysis išsilavinimas – **5 (5 proc.)**.

3 pav. Respondenčių išsilavinimas

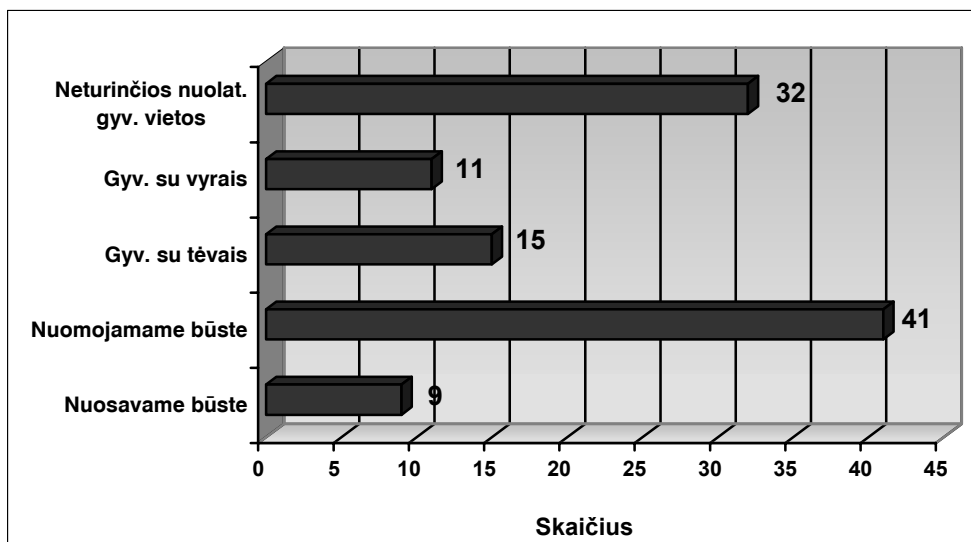
Atsižvelgiant į tai, jog prostitucija verčiasi labai įvairaus amžiaus merginos ir moterys, tyrimo metu buvo domėtasi apklaustųjų šeimine padėtimi. Daugiausia į prostitucijos verslą patekusių merginų yra netekėjusios. Prostitucija besiverčiančios merginos dažniausiai nesukuria šeimų, nors dauguma jų apie tai svajoja. Taigi iš visų apklaustųjų: netekėjusios – **62 (57 proc.)**; ištekejusios – **2 (1,9 proc.)**; išsituokusios – **27 (25 proc.)**; gyvenančios neregistruotoje santuokoje – **13 (12 proc.)**; našlės – **4 (4,1 proc.)**.

Prostitutės gana noriai atsakinėjo į pateiktos anketos klausimus, tačiau vienas iš „sunkesnių“ klausimų, kuris, tyrėjos nuomone, buvo gan svarbus, buvo susijęs su vaikais. Respondenčių buvo klausama, ar jos turi vaikų. **87 (80 proc.)** moterys iš **108** apklaustųjų teigė, jog neturi vaikų, o **21 (20 proc.)** turi, ir net po kelis. Auginančios vaikus teisinosi tuo, jog verčiasi tokia veikla, kad galėtų išlaikyti savo vaikus. Deja, ne visos respondentes sakė tiesą, nes net **15 (14 proc.)** iš jų prisipažino, jog pinigų reikia ne tik vaikams išlaikyti, bet ir narkotinėms medžiagoms.

4 pav. Respondenčių, auginančių vaikus, skaičius

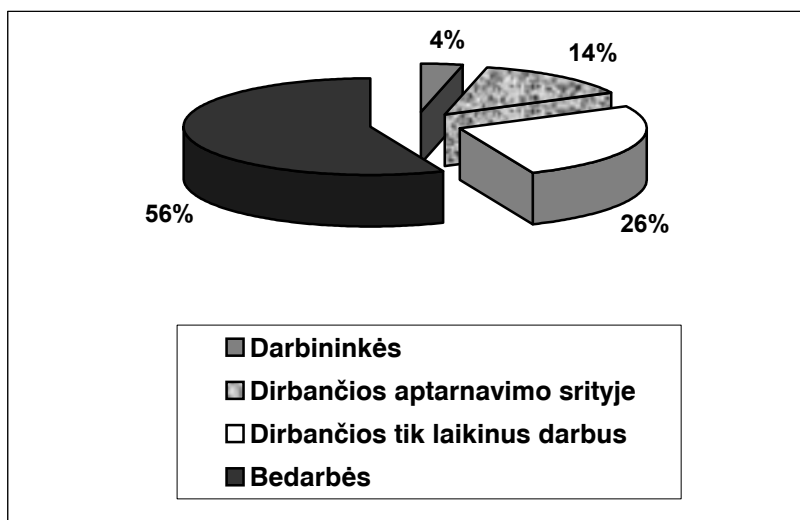
Tam tikrą respondenčių socialinio gyvenimo padėtį rodo ir tai, jog tik **9 (8 proc.)** iš visų apklaustųjų gyvena nuosavame būste, o didžioji jų dalis gyvena su tėvais, vyrais (sugyventiniais) ar būstą nuomojasi – **67 (62 proc.)**. Tačiau labiausiai liūdina tyrimo rezultatai, jog net **32 (30 proc.)** merginos ir moterys, besiverčiančios prostitucija, neturi nuolatinės gyvenamosios vietos.

5 pav. Respondenčių gyvenimo sąlygos

Būtų galima teigti, kad su anksčiau pateiktais duomenimis glaudžiai siejasi ir respondenčių darbo veikla. Visiškai logiška, jog respondentės, neturinčios reikiamo išsilavinimo, negali konkuruoti darbo rinkoje. Kaip matyti iš gautų tyrimo rezultatų, tik **19 (18 proc.)** apklaustųjų turi nuolatinį, nors ir menkai mokamą, darbą. **28 (26 proc.)** respondentės verčiasi laikiniais darbais (pvz., prekiauja turgavietėse.)

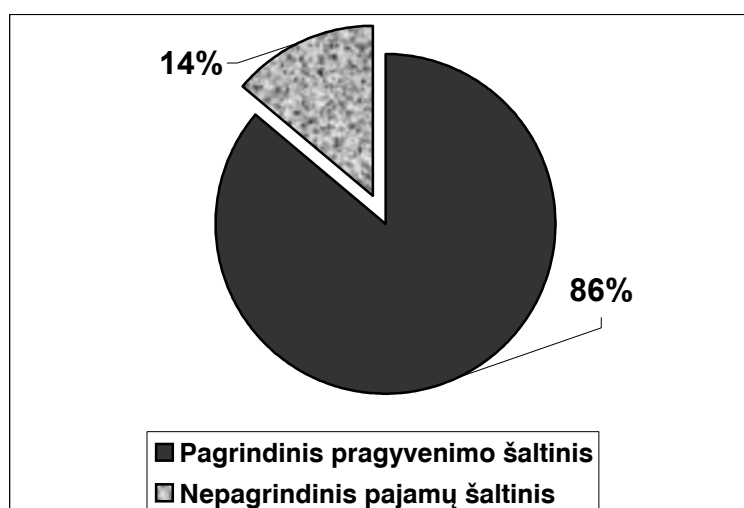
Didžioji apklaustųjų dalis – **61 (56 proc.)** yra bedarbės. Darbininkės – **4 (4 proc.)**; dirbančios aptarnavimo srityje – **15 (14 proc.)**; dirbančios tik laikinus darbus – **28 (26 proc.)**; bedarbė – **61 (56 proc.)**.

6 pav. Respondenčių užimtumas

Tyrimo rezultatai

Kaip buvo minėta straipsnio pradžioje, profesionalia prostitute laikoma mergina ar moteris, kurios atlyginimas, gaunamas iš vertimosi prostitucija, ir šios pajamos yra vienintelis arba vienas iš pagrindinių pragyvenimo šaltinių. Remiantis šiuo praktiškai visuotinai priimtu apibrėžimu galima teigti, jog iš 108 apklaustųjų net **93 (86 proc.)** yra profesionalios prostitutės, nes pajamos, gaunamos iš vertimosi prostitucija, yra pagrindinis jų pragyvenimo šaltinis. O kitos respondentės – **15 (14 proc.)** – turėdamos kitų pajamų, iš prostitucijos verslo gauna papildomų pajamų. Taigi ir jas galima laikyti profesionaliomis prostitutėmis.

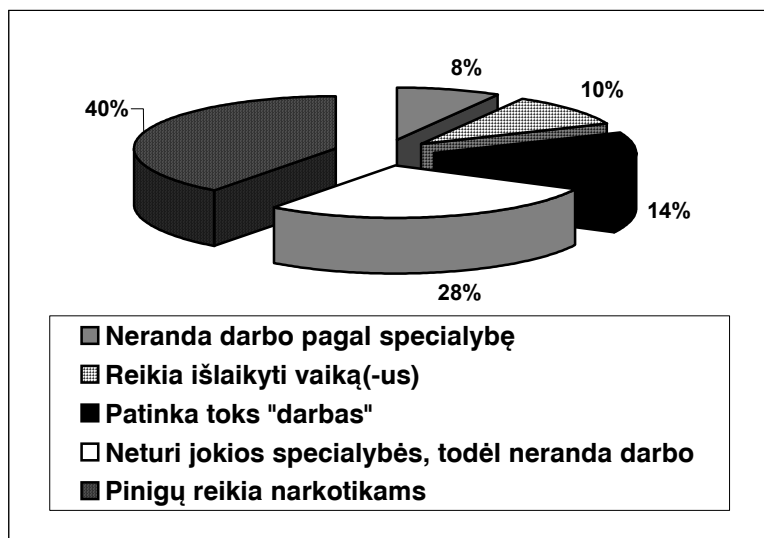
7 pav. Respondenčių pagrindinio pragyvenimo šaltinio ir iš prostitucijos gaunamų pajamų santykis

Kaip jau buvo minėta anksčiau, prostitucija užsiimančios moterys ir merginos yra menko išsilavinimo, todėl visai logiška, kad šiuo metu jos yra nepajėgios konkuruoti darbo rinkoje ir neretai yra priverstos tenkintis laikiniais darbais.

Prostitucija kartais pasirenkama kaip asmeninių problemų ir konfliktų sprendimo būdas. Kitos imasi atsakomybės už jaunesnius brolius, seseris. Dauguma iš jų manė, kad gyvenime gali pasikliauti tik savimi, buvo aktyvios.

Dažnai prostitutės mano, kad dirbdamos šį darbą jos labiau vertinamos, nes iki šiol buvo nuolat žeminamos. Kita labai svarbi priežastis – seksualinė prievarta. Įvairūs šaltiniai nurodo, kad apie 40 proc. ar daugiau merginų yra patyrusios seksualinę prievartą. Vaikystėje ir jaunystėje patirtos seksualinio išnaudojimo traumos turi labai didelės įtakos apsisprendimui dirbti prostitutėmis. Asocialiose šeimose augdamos merginos dažnai patiria seksualinę prievartą iš tėvų, patėvių, motinos sugyventinių ar sugėrovų. Kaip nurodo ekspertai, jeigu mergina nuo 9 iki 13 metų buvo išžaginta, ir jai nebuvo suteikta kvalifikuota psichologų, socialinių darbuotojų pagalba, ši trauma lieka visam gyvenimui, todėl tikėtina, kad ji ateityje gali tapti prostitute [4; p. 311]. Dauguma šių prostitučių nuo jaunystės pradėjo vartoti alkoholį, narkotikus, turėjo atsitiktinių lytinių santykių.

Visos prostitutės, nors pačios laikydamos savo profesiją įprasta, vis dėlto tai slepia nuo artimųjų (ypač bando nuslėpti nuo motinų ir kitų artimiausių šeimos narių bei draugų). Kai kurios prostitutės slepia savo profesiją net nuo draugo ar vyro. Pagrindinės priežastys, kodėl verčiamasi prostitucija, nurodytos šios: neranda darbo pagal specialybę – **9 (8 proc.)**; neturi jokios specialybės, todėl neranda darbo – **30 (28 proc.)**; reikia išlaikyti vaiką(-us) – **11 (10 proc.)**; pinigų reikia narkotikams – **43 (40 proc.)**; patinka toks „darbas“ – **15 (14 proc.)**.

8 pav. Priežastys ir sąlygos, privertusios respondentes, jų nuomone, verstis prostitucija

Šis prostitucijos priežasčių tyrimas gana nustebino. Iki tol manėme, jog pagrindinė priežastis, dėl kurios moterys imasi prostitucijos, yra sunki materialinė padėtis. Tačiau kaip parodė atliktas tyrimas, net **40 proc.** merginų į prostituciją atveda narkotikai. Taigi kovojant su prostitucija, reikia kovoti ir su kita didele blogybe – narkomanija. Žinoma, negalima pamiršti, kad buvo tiriamos hierarchiškai žemiausios prostitutės. Tikėtina, kad kitos klasės prostitučių apklausos rezultatai būtų kitokie, nes narkomanės merginos dažniausiai dirba gatvėse. Taip pat nemažai merginų (**14 proc.**) patinka prostitutės „darbas“.

Pastaruoju metu tiek žiniasklaidoje, tiek televizijos laidose dažnai diskutuojama dėl prostitucijos legalizavimo Lietuvoje. Todėl tyrimo metu buvo domėtasi ir merginų bei moterų, besiverčiančių šiuo verslu, nuomone dėl jos legalizavimo. Gana keista pasirodė respondenčių pozicija šiuo tiriamu klausimu, netgi nurodant galimybę gauti legalų bei nuolatinį kitokio pobūdžio darbą.

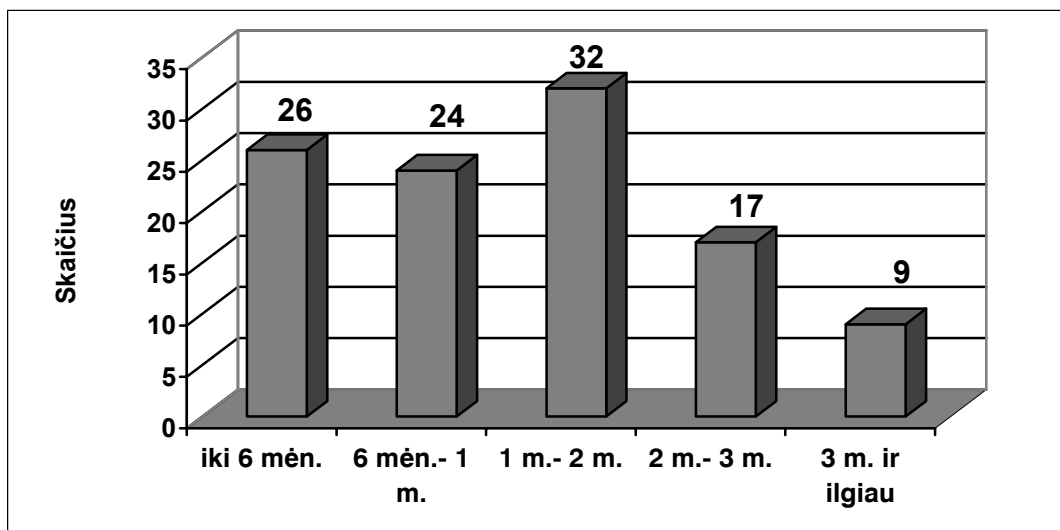
Pusė visų respondenčių – **54 (50 proc.)** teigė, jog ir toliau užsiimtų prostitucija, net turėdamos kitą legalų bei nuolatinį darbą. **26 (24 proc.)** respondentės kategoriškai tvirtino, kad nebesiverstų prostitucija ir **28 (26 proc.)** – neturi nuomonės šiuo klausimu.

Kaip rodo praktika, merginos ir moterys, besiverčiančios gatvių prostitucija, dėl specifinių sąlygų bei priežasčių – narkotikų bei alkoholio vartojimas, klientų smurtavimas ir kt., šia veikla užsiima gana ribotą laiką.

Kaip matyti iš 9 pav., respondenčių, besiverčiančių prostitucija iki 2 metų, skaičius auga – **82 (76 proc.)**, o nuo 2,5 metų smarkiai mažėja – **26 (24 proc.)**. Tyrimo metu teko bendrauti tik su 2 moterimis, kurios verčiasi prostitucija 4 ir 5 metus.

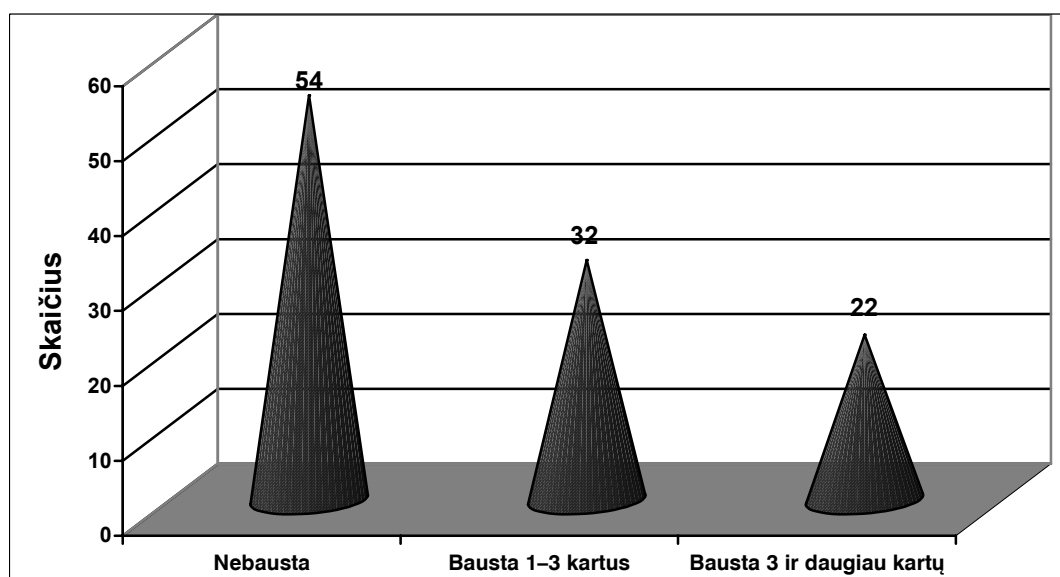
Švedų sociologas, profesorius Svenas Akselis Mensonas, daugiau kaip 10 metų nagrinėjantis prostitucijos fenomeną, Vienos konferencijoje, beje, pareiškė mintį, kad „prostitucija yra vyrų, o ne moterų problema“. Todėl atsakomybė turėtų tekti vyrams, kurie naudojami jų paslaugomis. Ir ne vien kaip prostitutės partneriui, bet ir moralinė, nes dažniausia vyriškis pastūmėja merginą eiti šiuo keliu.

Šiame „biznyje“ dalyvauja, galima sakyti, trys „veikiantieji asmenys ir atlikėjai“: **sąvadautojas, prostitutė ir klientas**. Pagal Lietuvos įstatymus gali būti nubausta prostitutė (administracine tvarka), sąvadautojas (baudžiamąja tvarka), o klientas lieka anonimiškas, tarsi nematomas. Lietuvos teismų praktikoje, manau, nebuvo tokių atvejų, kad klientas būtų kviečiamas bent kaip liudytojas.

9 pav. Vertimosi prostitucija laikas

Taigi pagal Lietuvoje susiklosčiusią praktiką asmenys, besiverčiantys prostitucija, baudžiami administracine tvarka bauda nuo 300 iki 1000 litų. Išvengti baudų yra pavykę tik toms respondentėms, kurios verčiasi prostitucija ne taip seniai, pvz., iki metų, – **54 (50 proc.)**, o **32 (30 proc.)** baustos nuo 1 iki 3 kartų ir **22 (20 proc.)** – baustos 3 ir daugiau kartų. Viena respondentė teigė, jog buvo bausta net 10 kartų administracine tvarka, tačiau ir toliau nežada atsisakyti šio verslo. Manome, jog šis faktas rodo, jog bausmėmis ir kitomis prievartos priemonėmis yra gan sunku, o gal ir neįmanoma, užkirsti kelią prostitucijos plitimui.

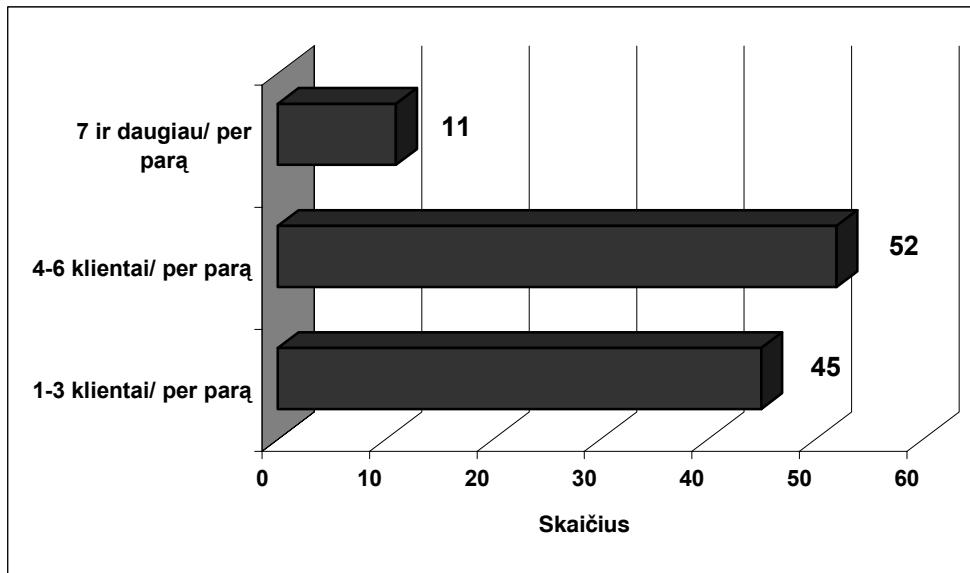

10 pav. Respondenčių už vertimąsi prostitucija nubaudimas administracine nuobauda

Iš pirmo žvilgsnio atrodytų, kad klausimas, susijęs su klientų skaičiumi, yra gana neetiškas. Vis dėlto, atsižvelgiant į tai, kad respondentės noriai ir labai atvirai atsakinėjo į pa-

teiktus klausimus, buvo nuspręsta pasidomėti ir tokiu delikačiu dalyku. Taigi prostitutės pasakojo, kad 45 iš jų lytiškai santykiauja su **1–3 klientais per parą**; 52 respondenčių teigė, jog su **4–6 klientais**, o 11 moterų nurodė, kad joms tenka santykiauti su **7 ir daugiau klientų**.

Visi šie duomenys rodo, kad tikrai būtina bent minimali medicininė sveikatos kontrolė ar nemokamų apsaugos priemonių teikimas joms (tai periodiškai atlieka anoniminis venerinių ligų diagnostikos kabinetas „Demetra“, į kurį dažniausiai ir kreipiasi prostitutės). Priešingu atveju greitai kils dar didesnis lytiniu keliu plintančių ligų protrūkis.

11 pav. Klientų skaičius per parą

Daugelis respondenčių kiekvieną savo „darbo“ dieną patiria įtampą, baimę dėl savo saugumo, nes, kaip parodė tyrimo rezultatai, šios baimės tikrai nėra be pagrindo, nes iš 108 apklaustųjų net **60 (56 proc.)** merginų bei moterų yra patyrusios klientų smurtą: vieną kartą – **32 (30 proc.)**; kelis kartus – **28 (26 proc.)**.

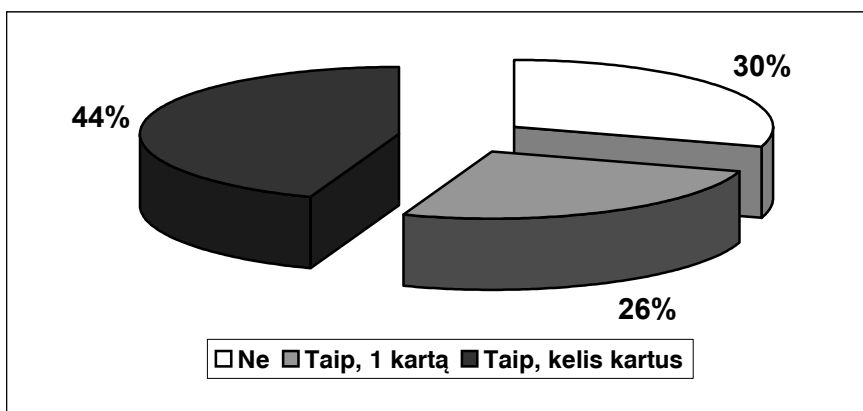
Taigi dar kartą galima pakartoti teiginį, jog prostitutės pačios yra aukos ir neretai nukentčia nuo žiauraus klientų elgesio. Pasak apklaustųjų, prieš jas neretai naudojamas ne tik psichinis, bet ir fizinis smurtas; jos apvagiamos, atimami net ir drabužiai, dažnai verčiamos prievarta santykiauti su keliais partneriais; klientai nesumoka už jų „paslaugas“.

Ir tik **48 (44 proc.)** merginų ir moterų, pasak jų pačių, nepatyrė klientų prievartos. Šiai daliai apklaustųjų priklauso merginos ir moterys, kurios verčiasi prostitucija palyginti neseniai, pvz., iki 1 metų, todėl drįstu teigti, jog anksčiau ar vėliau klientų smurto nepatyrusios respondentės papildys aukų gretas.

Suteneriai taip pat išnaudoja prostitucija besiverčiančias merginas ir moteris, versdami jas mylėtis nemokamai, be apsaugos priemonių. Suteneriai muša merginas už nuslėptus pinigų. Statistika rodo, kad 50 proc. prostitučių žūsta per pirmuosius penkerius savo darbo metus nuo seksualinių maniakų, nužudomos sutenerių, pačios nusižudo arba miršta nuo dažniausiai negydomų ligų.

Su prostitutėmis labai žiauriai elgiasi nusikalstamo pasaulio atstovai. Kaip pavyzdį galime panagrinėti pačią pavojingiausią prostitučių darbo vietą Vilniuje – Vilniaus geležinkelio stoties prieigas. Prostitučių „siaubas“ – „skustagalvių“ nepilnamečių gaujos. Dažnai 16–17 metų jaunuoliams nereikia sekso – į stotį juos atvilioja tai, kad čia jie gali pasiimti merginą pasityčioti. Šių nusikaltėlių fantazija neribota: viena prostitutė pasakojo, kaip ją viduržemyje

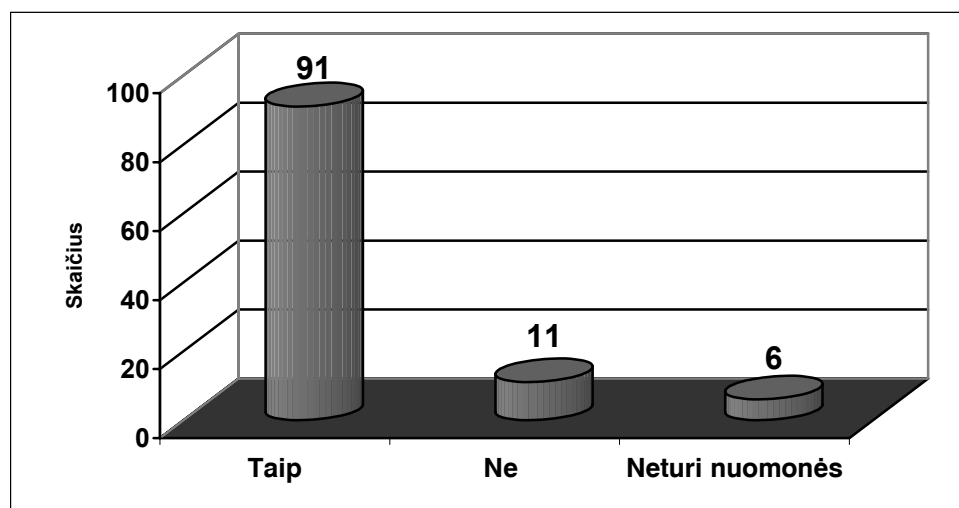
įkišo į eketę ir nuoga laikė vandenyje tol, kol ji nualpo, tada nusikaltėliai išsigandę pabėgo; kita mergina prisiminė, kaip įkaitintu lygintuvu jai buvo deginama oda, o blakstienos svilinos degtukais – dėl šio smurto mergina apako. Prostitutės tvirtina, kad dažniausiai šie nepilnamečiai yra turtingų tėvų vaikai, metę mokyklas ir bandantys „gyvenimo universitetus“¹.

12 pav. Respondenčių patiriamo smurto atvejai

Prostitutės teigia, kad į policiją nesikreipia, nes policija nesikiša. Galbūt tikroji priežastis – jos bijo, kad nepaaiškėtų tikrasis jų verslas.

Pastaruoju metu žiniasklaidoje ir kitur diskutuojami prostitucijos legalizavimo Lietuvoje klausimai, legalizavimo pranašumai ir trūkumai. Įdomus buvo pačių prostitučių požiūris. Todėl tyrimo metu buvo domėtasi ir merginų bei moterų, besiverčiančių šiuo verslu, nuomone dėl jo legalizavimo. Net **84 proc.** prostitučių pritaria prostitucijos legalizavimui.

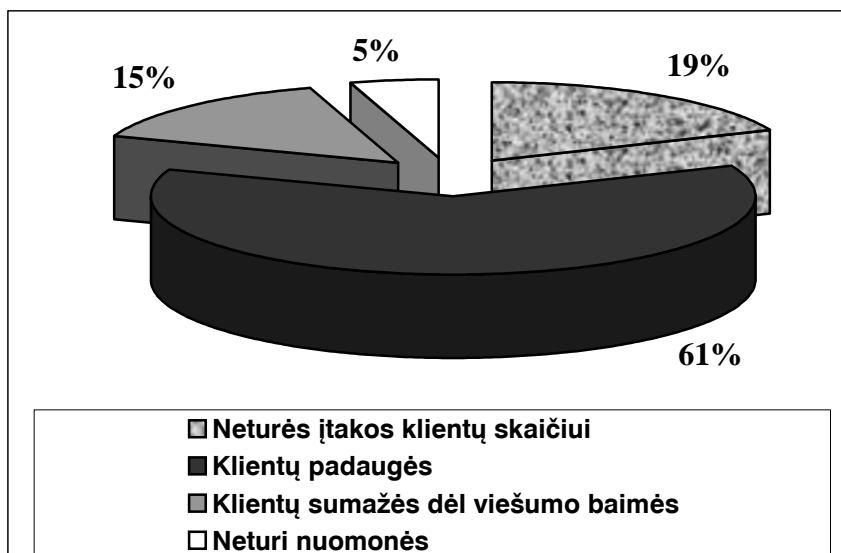
13 pav. Respondenčių nuomonė dėl prostitucijos legalizavimo

56 proc. (60) merginų teigė, kad legalizavus Lietuvoje prostituciją, jos toliau verstųsi šiuo verslu. Tas faktas rodo, kad dauguma jų gana palankiai vertina prostitucijos legalizavimą Lietuvoje. **17 proc. (19)** merginų teigė, kad nenorėtų toliau užsiimti šiuo verslu, nes iš

¹ <http://www.sociumas.lt/Lit/nr15/prostitucija> [2003 m. rugpjūčio 8 d.]

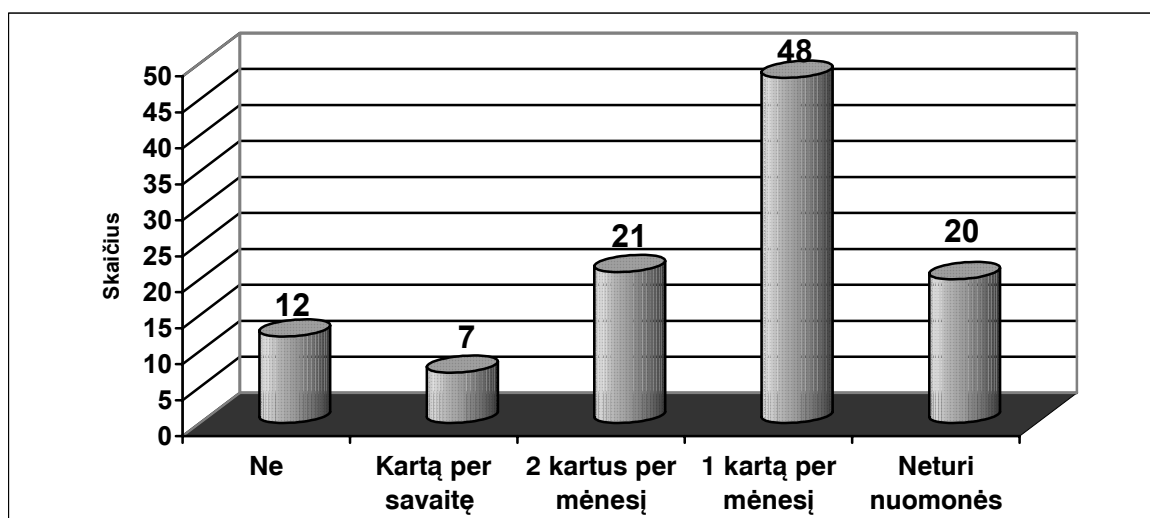
pokalbio su jomis buvo galima suprasti, kad prostitutės bijo viešumo. **27 proc. (29)** merginų neturėjo nuomonės tiriamu klausimu.

Labai įdomi buvo prostitučių nuomonė apie klientų padaugėjimą ar sumažėjimą legalizavus prostituciją. **61 proc. (67)** respondentčių manė, kad legalizavus prostituciją klientų padaugės, ir tik **15 proc. (16)** manė, kad klientų sumažės dėl viešumo baimės; **19 proc. (20)** respondentčių buvo įsitikinusios, kad tai neturės įtakos klientų skaičiui; **5 proc. (5)** – neturi nuomonės.

14 pav. Respondenčių nuomonė dėl klientų skaičiaus legalizavus prostituciją

Dauguma prostitucija besiverčiančių moterų ir merginų yra girdėjusios, kad tose šalyse, kuriose prostitucija legalizuota, yra įvesta privaloma medicininis kontrolė. Atsižvelgiant į tai, kad buvo apklausiamos žemiausiai kategorijai priklausančios prostitutės, nustebino, kad tik 4 iš jų teigė, kad nereikėtų įvesti privalomos sveikatos kontrolės, o visos kitos respondentės sutiktų kas kiek laiko apsilankyti medicinos įstaigose ir patikrinti savo sveikatą.

15 pav. Respondenčių nuomonė dėl privalomos prostitucija besiverčiančių moterų medicinos kontrolės

Drįstume teigti, kad prostitucija egzistuoja visoje mūsų planetoje. Bet svarbiausia ne tai, ar šalyje egzistuoja prostitucija, bet kokią politikos kryptį jos atžvilgiu pasirenka šalis [5; p. 2]. Tai apibūdina ir pačią šalį, jos laimėjimus žmogaus teisių apsaugos srityje. Norėtusi tikėti, kad šio tyrimo duomenys padės padaryti tam tikras išvadas įstatymų leidėjams, socialiniams ir teisėsaugos institucijų darbuotojams, medikams, kurie beveik kasdien savo praktiniame darbe vienaip ar kitaip susiduria su prostitucijos verslu užsiimančiomis moterimis ir merginomis.

Išvados

1. Prostitucijos, kaip socialinio reiškinių, atsiradimo ir egzistavimo priežasčių reikia ieškoti visuomenėje, nes prostitucija susijusi su daugybe socialinių procesų, jų nuolat veikiama ir pati daro poveikį šiems procesams. Lietuvoje vyrauja nuomonė, kad patekusios į prostitucijos gniaužtus merginos yra pačios kaltos dėl savo padėties.

2. Kaip rodo statistika, kasmet policija surašo vis daugiau administracinių teisės pažeidimų protokolų už vertimąsi prostitucija, tačiau tokia kova neveiksminga. Atsižvelgiant į tai būtina organizuoti prostitucijos, kaip socialinio reiškinių, kontrolės ir prevencijos sistemą, apimančią švietimo, socialinio-ekonominio, medicininio, nacionalinio ir tarptautinio lygmens teisinių, mokslinių, organizacinių, taktinių, informacinių, analitinių ir kitokių priemonių kompleksą.

Tyrimo išvados

- gatvių prostitucija verčiasi jauno amžiaus merginos ir moterys (19–26 m.) – 62 proc.;
- dauguma prostitučių yra įgijusios tik pradinį išsilavinimą (4 kl.) – 18 proc. arba pagrindinį (10 kl.) – 43 proc.;
- 56 proc. prostitučių yra bedarbės;
- 86 proc. respondenčių pajamos, gaunamos iš vertimosi prostitucija, yra pagrindinis jų pragyvenimo šaltinis;
- respondentės verčiasi prostitucija, nes neturi jokios specialybės ir todėl neranda darbo – 28 proc., pinigų reikia narkotikams – 40 proc.; būtina išlaikyti vaiką(-us) – 10 proc.;
- 50 proc. apklaustųjų teigė, jog ir toliau užsiimtų prostitucija, nors ir turėtų kitą legalų bei nuolatinį darbą;
- 56 proc. merginų teigė, kad legalizavus Lietuvoje prostituciją jos toliau verstųsi šiuo verslu;
- 61 proc. respondenčių mano, kad legalizavus prostituciją klientų padaugės, ir tik 15 proc. įsitikinusios, kad klientų sumažės dėl viešumo baimės;
- 70 proc. prostitucija besiverčiančių merginų ir moterų yra nukentėjusios nuo klientų arba sutenerių smurto.

LITERATŪRA

1. **Тарновский В. М.** Проституция и аболиционизм. СПб, 1888.
2. **Skapcevičius V., Maksimaitis V.** Prostitucijos socialiniai, teisiniai ir istoriniai aspektai // Teisės apžvalga. 1990. Nr. 4.
3. **Комментарий** к уголовному кодексу Российской Федерации. – Москва, 1996.
4. **Trafficking** in women and prostitutions in the Baltic States: social and legal aspects. Helsinki, 2001.
5. **Prostitution** – a natural phenomenon or a social problem? // ENUT NEWS, Tallinn, 2004. Nr. 2.

Criminological Analysis of Vilnius Street Prostitution

Brigita Palavinskienė

Mykolas Romeris University

Keywords: prostitution, professional prostitution, amateurish prostitution, prostitute.

SUMMARY

After the independence of Lithuania had been regained, we faced new problems and concerns, and prostitution is among them. Of course, it is not appropriate to state that this problem occurred only upon regaining of the independence. This phenomenon existed in all times, and prostitution is called the oldest profession in the world not accidentally. Prostitution is a social phenomenon which existed and, in our opinion, will exist in all times. In certain periods prostitution was praised, in other times it was condemned and prosecuted or tolerated. However, over 50 years Lithuania being within the Soviet Union, we learned to deny the existence of certain phenomena which are unpleasant to us. Instead of combating this phenomenon and gaining some experience like in other civilised countries, we kept silence with allegation that there is no prostitution in communist countries. And thus we allowed for dissemination of this phenomenon.

Therefore, now we have to pay considerable attention to the study of this social phenomenon, in order not only to protect the community from undesirable adverse consequences, but also to provide a necessary support and rehabilitation to girls and women who are engaged in this business.

Prostitutes may be classified into very diversified categories, starting from top level prostitutes with a university education, fluent in foreign languages and receiving good earnings, down to prostitutes of the lowest category, who solicit on the streets and sell out for several tenths of Litas.

One of the most frequent classifications is as follows: a) „street“ prostitutes, b) prostitutes working in illegal prostitute firms, brothels, apartments, and c) elite prostitutes.

The survey covered the lowest category prostitutes of Vilnius city – „street“ girls and women. The study covered problems of their way of living and behaviour, i.e. an analysis was made on their social – demographic characteristics, reasons and conditions which led them to the prostitution business, their aspirations and attitude towards legalisation of prostitution, etc., as the number of the prostitutes of this kind is the highest and they, in our opinion, are the most vulnerable group of prostitutes. Vilnius city was chosen on purpose, as problems of prostitution are the most burning in major cities of Lithuania.

